

“Сёмкаў Гарадок у лёсе Багдановічаў: падзеі і асобы”

Літаратурны музей Максіма Багдановіча на сённяшні момант з’яўляецца галоўнай установай па зборы, захаванні, вывучэнні, папулярызацыі і прэзентацыі асабістага і творчага шляху геніяльнага беларускага пісьменніка. Але ў сваёй дзейнасці навуковыя супрацоўнікі выйшлі далёка за межы пошуку і аналізу інфармацыі пра М. Багдановіча. У кола нашых навуковых інтарэсаў уваходзяць асобы, якія былі побач з ім, мелі стасункі, аказвалі рознабаковы ўплыў на яго, з’яўляліся захавальнікамі памяці пра паэта.

Сёлета, у год, калі святкуецца 160-годдзе з дня нараджэння Адама Ягоравіча Багдановіча, супрацоўнікі музея вырашылі больш шчыльна заняцца вывучэннем асабістага шляху бацькі пісьменніка. Жыццё А. Багдановіча было доўгім, яркім, насычаным падзеямі і сустрэчамі, і многія старонкі пакуль застаюцца за смугою часу. Адна з такіх таямнічых старонак – гэта вячанне настаўніка Першага Мінскага прыходскага вучылішча Адама Багдановіча і навучэнкі Санкт-Пецярбургскай земскай настаўніцкай школы Марыі Мякоты. Невядома, дзе і калі яны пазнаёміліся, як хутка развіталіся пачуцці адзін да аднаго, хто быў ініцыятарам вячання і стварэння сям’і.

Ва ўспамінах пра сына Максіма, напісаных у 1923 годзе для Інстытута беларускай культуры, А. Багдановіч у гэтым пытанні быў надзвычай стрыманы, ён паведаміў, што яны пажаніліся, калі Марыі было 19, а яму – 26 гадоў. Пра тое, што паміж маладымі людзьмі былі вельмі моцныя пачуцці, сведчыць толькі адна яго фраза: “Ці трэба казаць, што наш шлюб, паколькі гэта залежала ад нашага ўзаемнага кахання, быў адным з найшчаслівейшых?”. Адам Ягоравіч збіраўся напісаць успаміны пра сваю першую жонку, як тлумачыў сам, “у інтарэсах больш поўнага разумення яго [Максіма – І. М.] ўласнага духоўнага аблічча, бо па складзе свайго характару, мяккага і жаноцкага, па весялосці свайго норава, жвавасці, спагадлівасці і ўражлівасці, па поўнасці і мяккасці назіранняў, па сіле ўяўлення, пластычнасці і разам з тым маляўнічасці прадуктаў яго творчасці, ён усяго больш нагадваў сваю маці, асабліва ў дзяцінстве”.

На жаль, Адам Багдановіч не выканаў абяцанне напісаць успаміны пра Марыю, а ў сямейным архіве не захавалася пасведчання аб вячанні. Некаторыя падрабязнасці гэтага царкоўнага таінства раскрываюцца, дзякуючы запісу на адвароце пасведчання аб вайсковым абавязку, выдадзеным А. Багдановічу 14 лістапада 1883 года. Арыгінал дакумента захоўваецца ў фондах Нацыянальнага гістарычнага музея

Рэспублікі Беларусь, перададзены ў гэты музей (тады – Дзяржаўны музей БССР) зводным братам паэта – Паўлам Багдановічам у 1965 годзе, копія захоўваецца ў фондах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. На адваротным баку дакумента зроблены запіс: “Пайменаваны ў гэтым пасведчанні Адам (Адольф) Ягоравіч Багдановіч абвянчаны мною з дзяўчынай дачкой Губернскага Сакратара Марыяй Апанасаўнай Мякота. Шлюб гэты здзейснены ў Хмарына-Гарадзецкай Царкве Мінскага павета ніжэй пазначанай даты. У гэтым з прыкладаннем Царкоўнай пячаткі сведчу. Гэтага 1888 года Кастрычніка 30 дня. Хмарына-Гарадзецкай царквы Прыходскі Святар Іаан Пашкевіч”.

Некалькі момантаў у гэтым запісе падаюцца цікавымі, па-першае, імя жаніха, вядома, што імя Адольф, атрыманае Багдановічам пры нараджэнні, было зменена для паступлення ў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю (1879 год). У ліставанні з мужам Марыя Апанасаўна ўжывае імя “Адам” і вытворныя ад яго – “Адамочка, Адамонька”. Па-другое, падаецца незразумелым, па якой прычыне для вячання маладыя людзі выбралі храм не ў Мінску, дзе на той час жыў будучы муж. Верагодней за ўсё, прычынай стаў святар царквы Нараджэння Багародзіцы ў мястэчку Хмарын Гарадок (цяпер Сёмкаў Гарадок) Іаан (Іван) Пашкевіч, добры знаёмы Адама Ягоравіча. Калі будзе выяўлены арыгінальны запіс аб вячання Адама Багдановіча і Марыі Мякаты з метрычнай кнігі Хмарына-Гарадзецкай царквы, тады магчыма мы даведаемся крыху больш пра вячання, напрыклад, стануць свядомымі імёны сведкаў. Але, думаецца, што гэта будучы ўжо знаёмыя нам асобы, бо кола блізкіх сяброў Багдановічаў было не вельмі шырокім, пацверджанне таму наступныя дакументы.

Першы дакумент, на які звярнула ўвагу А. У. Кніга, загадчык сектара ўліку і захоўвання фонду М.Багдановіча і які захоўваецца ў фондах музея, гэта копія пасведчання аб нараджэнні 4 лютага 1889 года і хрышчэнні 16 лютага 1889 года Веры Іванаўны Гапановіч – пляменніцы Адама Багдановіча, дачкі Магдаліны і Івана Гапановічаў. Магдаліна Ягораўна – гэта родная сястра Адама Багдановіча, Іван Станіслававіч – муж Магдаліны і сябра Адама з часоў вучобы ў Нясвіжскай настаўніцкай семінары. Хросным бацькам нованароджанай стаў настаўнік Першага Мінскага прыходскага вучылішча Іван Сцяпанавіч Пляхан, добра вядомы ў багдановічазнаўстве, бо ў 1891 годзе менавіта ён стаў хросным для Максіма Багдановіча. Хроснай маці Веры Гапановіч, згодна метрычнай кнізе Хмарына-Гарадзецкай царквы, стала Алена Мацвееўна Адамовіч, пра яе гаворка будзе ісці ніжэй, хрысціў – ужо вядомы нам святар Іаан Пашкевіч.

Другі дакумент захоўваецца ў архіве Максіма Аркадзьевіча Бараховіча, унучатага пляменніка М. Багдановіча, у Ніжнім Ноўгарадзе, электронная копія, у ліку іншых матэрыялаў з гэтага архіва, была перададзена ў музей паэта. Уверсе дакумента пазначана, што гэта “Копія з копіі”, тым не менш, змест не пакідае месца для сумненняў, што існаваў арыгінальны (першапачатковы) дакумент. Копія знята з пасведчання аб нараджэнні і хрышчэнні Пятра Гапановіча, пляменніка Адама Ягоравіча і роднага брата Веры: “Пасведчанне. Па Указе Яго Імператарскай Вялікасці, Мінская Духоўная Кансісторыя за належным подпісам і прыкладаннем казённай пячаткі сведчыць, што ў метрычнай кнізе Хмарына-Гарадзецкай царквы Мінскага павета за 1890 год пад № 26 маецца артыкул такога зместу: “Тысяча восемсот дзевяностага года Кастрычніка другога нарадзіўся, а трыццатага хрышчоны Пётр, сын Бухгалтара Мінскага Аддзялення Сялянскага Пазямельнага Банка Івана Станіслававіча Гапановіча і яго законнай жонкі Магдаліны Ягораўны, абодвух праваслаўнага веравызнання”. Дакумент, выдадзены Мінскай духоўнай кансісторыяй 27 студзеня 1893 года, пацвярджае, што таінства хрышчэння правёў ужо знаёмы нам святар Іаан Пашкевіч.

Як вядома, у 1880-х гг. А. Я. Багдановіч уваходзіў у партыю “Народная воля”, вёў актыўную прапагандысцкую працу, быў звязаны са многімі народавольцамі Мінска і губерні. У канцы жыцця Адам Багдановіч заняўся напісаннем мемуараў, у тым ліку ім быў падрыхтаваны тэкст «Да гісторыі партыі “Народнай волі” ў Мінску і Беларусі. 1880 – 1892 гг.», дзе ўзгадваецца святар, праўда, у зусім іншай ролі. Адам Багдановіч пісаў, што Іван Пашкевіч адносіўся да “першай генерацыі сацыялістаў-народнікаў” уваходзіў у склад семінарскай рэвалюцыйнай групы. Пад час службы святаром у Сёмкавым гарадку захоўваў семінарскую бібліятэку і нелегальныя кнігі, хаваў шрыфт падпольнай друкарні, дапамагаў хавацца рэвалюцыянерам, якія знаходзіліся на нелегальным становішчы. А. Багдановіч падкрэслівае, што Пашкевіч пасля прыняцця сана рэвалюцыйнай прапагандай ужо не займаўся, але аказваў дзейсную дапамогу членам партыі.

Ва ўспамінах Адам Ягоравіч дае крыху звестак да біяграфіі Івана Пашкевіча: “Рана заўдавеўшы і застаўшыся з малалетнімі дзецьмі, ён змушаны быў жыць на дзве хаты: для дзяцей ён здымаў кватэру ў Мінску паблізу ад Паліцэйскага моста. Тут жылі яго дзеці і іх выхавальніца Алена Мацвееўна Схабіцкая, па першым мужу Адамовіч – чалавек глыбока адданы справе рэвалюцыі” (*А. Я. Багдановіч. Да гісторыі партыі “Народнай волі” ў Мінску і Беларусі. 1880 – 1892 гг.*). Мемуарыст неаднаразова ўзгадвае імя Алены Схабіцкай (першы муж – Адамовіч, другі – Падольскі), падкрэслівае, што і яна прымала актыўны ўдзел у працы семінарскай групы партыі “Народная Воля”, з канца

1880-х гадоў да распада групы, выступала ў ролі гаспадыні канспіратыўнай кватэры. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі захоўваецца справа па абвінавачванні А. Схабіцкай, дваранкі Мінскага павета, у незаконным шлюбе з дваранінам Л. Адамовічам, паколькі яна знаходзілася ў пэўнай ступені сваяцтва з ім (*НГАБ, Фонд 183. Вопіс 2. Справа 6033*).

Алена Схабіцкая была не толькі “паплечнікам” па партыі Адама Ягоравіча, але і сябрам маладой сям’і Багдановічаў. Пра яе Марылька Багдановіч неаднаразова ўзгадвае ў лістах да мужа з вёскі Вяззе ў 1895 годзе, просіць Алену Мацвееўну забраць пашытае для яе паліто, выслаць воспу для прышчэпак дзецям, атрымаць рэцэпты на лекі для хлопчыкаў. Ва ўспамінах А. Багдановіча ёсць звесткі, што пазней А. Схабіцкая служыла ў праўленні Лібава-Роменскай чыгункі.

Адам Багдановіч піша, што другім мужам Алены Схабіцкай стаў Аляксандр Пятровіч Падольскі, з семінарыстаў, падтрымліваў цесныя сувязі з народавольцамі, працаваў памочнікам сакратара акруговага суда ў Мінску, у 1890-х гг. з’ехаў у Пінск. А. Багдановіч узгадваў: “Ён на працягу амаль 10 гадоў інфармаваў нас пра ўсё, што яму атрымоўвалася даведацца для нас карыснага ў судовых і чыноўніцкіх сферах, і такім чынам аказваў вельмі каштоўныя паслугі нашай справе. Быў адзін паліцэйскі службовец з семінарыстаў яшчэ ў раннія гады закрануты прапагандай (прозвішча яго я не ведаў), які праз Падольскага неаднаразова папярэдзваў нас, якія рыхтуюцца вобшукі ці арышты” (*А. Я. Багдановіч. Да гісторыі партыі “Народнай волі” ў Мінску і Беларусі 1880 – 1892 гг.*).

Ёсць версія, што Адам Ягоравіч памыліўся з імем, і мужа Схабіцкай звалі Іван, паколькі менавіта Іван Пятровіч Падольскі двойчы фігуруе ў дакументах, звязаных з Гапановічамі. Памочнік сакратара Мінскага акруговага суда Іван Пятровіч Падольскі і дзяўчына Паўліна Ягораўна Багдановіча (родная сястра Адама) запісаны хроснымі бацькамі ў пасведчанні аб хрышчэнні Пятра Іванавіча Гапановіча. І гэты самы Іван Пятровіч стаў хросным бацькам у брата Пятра – Паўла Гапановіча, гэта зафіксавана ў “Копіі з метрычнага пасведчання” (арыгінал захоўваецца ў архіве М. А. Бараховіча, г. Ніжні Ноўгарад, электронная копія – у Літаратурным музеі Максіма Багдановіча). Хрышчэнне Паўла Гапановіча адбывалася ў Мінскім кафедральным саборы 2 лістапада 1897 года (дата нараджэння – 21 верасня 1897 года). У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі захоўваецца асабістая справа натарыуса горада Пінска Івана Пятровіча Падольскага, якая адносіцца да 1886 года (*НГАБ, Фонд. 183. Вопіс 1. Справа 1123*).

Ва ўспамінах пра партыю “Народная Воля” Адам Ягоравіч пералічыў вялікую колькасць імёнаў, даў цікавыя характарыстыкі

розным асобам, распавёў пра рэвалюцыйную дзейнасць. Дзякуючы дакументам і эпістальнай спадчыне сям’і Багдановічаў можна акрэсліць кола асоб, з якімі ў Адама Ягоравіча склаліся больш цесныя стасункі. У гэтым ліку, зразумела, яго родныя сёстры – Паўліна і Магдаліна Багдановічы, а таксама муж апошняй Іван Гапановіч.

У кола знаёмых, якія адыгралі важную ролю ў жыцці Адама і Марыі Багдановічаў, уваходзіў святар Хмарына-Гарадзецкай царквы Іван Пашкевіч, які абвянчаў маладых, хрысціў іх пляменнікаў Веру і Пятра Гапановічаў. У пералік блізкіх сяброў таксама ўваходзілі Іван Пляхан, хросны бацька Максіма і Вадзіма Багдановічаў, Алена Схабіцкая, хросная Веры Гапановіч, яе муж Іван Падольскі, хросны Пятра і Паўла Гапановічаў. Ёсць і іншыя асобы, якія былі побач з сям’ёй Максіма у мінскі перыяд, іх біяграфіі і роля ў жыцці Багдановічаў пакуль вывучаюцца. Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча будуць і надалей праводзіць навукова-даследчую працу па выяўленні новых фактаў да жыцця Багдановічаў, у тым ліку і тых, якія звязаны з Сёмкавым гарадком.